

VO Vilniečių ainių klubas, Didžioji g. 31, 01128 Vilnius, įmonės kodas 2640466 A/S LT427044060003934923 AB Vilniaus bankas

Vilniaus miesto
Pavadinimų, paminklų
ir atminimo lentų komisijai

2018-02-20
Vilnius

Lenkijai okupavus Vilniaus kraštą, daug lietuvių traukėsi į Lietuvą. Apie pasitraukiančiuosius iš Vilniaus Lietuvos universiteto profesorius Mykolas Biržiška rašė taip:

„Ypačiai daro tie, kurie neperseniai tėra Vilniuje, nėra su Vilniumi proto bei jausmo ryšiais susirišę. Kas kita mūsų seni vilniečiai su gerbiamiausiuoju Lietuvių mokslo draugijos rinkinių dabotoju dr. Jonu Basanavičiumi priešakyje, kuris nebėgo iš Vilniaus nuo jokios, kad ir sunkiausios okupacijos. Jo pavyzdys turėtų nevieną jaunesnįjį sudrausti ir bėgti pakilusį sulaikyti.“

VILNIAUS LIETUVIŲ – SENŪJŲ VILNIEČIŲ ATMINTINOS VIETOS VILNIUJE

1. Planuojamas **Senujų vilniečių skveras Šv. Mikalojaus g. ir Ašmenos g.** kampe., skiriamas Vilniaus lietuviams, kurių vardai nebus paminėti, tačiau be jų didžiulio įnašo Vilniuje nebūtų išlikęs lietuviškas pradas.

ORGANIZACIJOS

2. **Lietuvos Respublikos generalinis konsulas Vilniuje - Gedimino pr. 20** - 1939 m.

3. **Lietuvių Labdarybės Draugija - Pilies g. 36** (buv. Didžioji g. 12). 1927 m. posesiją įsigijo Laikinojo Vilniaus lietuvių komiteto pirmininkas K. Stašys ir Lietuvių labdarybės draugijos pirmininkas kun. Pr. Bieliauskas. Šioje posesijoje įsikūrė: Lietuvių labdarybės draugijos centro komitetas (1919 m. Vilniuje išlaikė 10 prieglaudų ir bendrabučių – 700 žmonių), Lietuvių kreditinis kooperatyvas, Lietuvių ūkio draugija, Lietuvių mokytojų sąjunga, Lietuvių inteligentų visuomeniškai-bičiuliškas “Romuvos” klubas, Labdarybės draugijai priklausiusios šaltkalvių, batsiuvių ir rūbų siuvimo dirbtuvės, gyveno lietuvių šeimos.

4. **Lietuvių Šv. Kazimiero draugija - Pilies g. 36** (buv. Didžioji 12) - 1925.

Ji vykdė lietuvių švietimą Lenkijos valdomame Vilniaus krašte, turėjo bibliotekas, lietuviškus vaikų darželius. Draugija uždaryta 1937 m. Pirmininkas: kun. Nikodemas Raštutis, Antanas Viskantas, sekretorius: Konstantinas Aleksa, I. Budzeika – išdininkas, nariai - Julijonas Steponavičius, Mečislovas Reinys. Romualdas Bagdonas.

Veikloje dalyvavo kun. Petras Kraujalis, Jonas Skruodys, Vincentas Taškūnas, Vincas Zajančkauskas, knygnešė visuomenės veikėja Domicelė Graužinytė Palevičienė. Lietuvių Šv. 1926-1936 m. Vilniaus krašte buvo įkurti 482 skyriai.

5. a) **Šv. Mikalojaus bažnyčia** – vienintelė bažnyčia Vilniuje, kurioje nuo 1901 m.

pamaldos visada vyko tik lietuvių kalba; kunigavo:

kun. Juozas Kukta (1901 – 1906 m.),

kun. dr. Antanas Viskantas (1906 – 1911 m.),

kun. Petras Kraujelis (1911 – 1912m.),

kun. Vladislovas Jezukevičius (1912 – 1924m.),

kun. Krištapas Čibiras (1924 – 1942 m.).

Nuo 1936 m. kunigavo Vincentas Taškūnas, Edmundas Basys ir Kazimieras Pukėnas. Taip pat šiuose namuose gyveno ir arkivyskupas Mečislovas Reinys. čia klebonavo kunigai Pr.Bieliauskas, S.Valiukėnas.

b) **prapijos namuose** įsikūrė kurija, čia buvo Šv. Mikalojaus parapijos salė, kurioje vykdavo lietuvių organizuojami susirinkimai, paskaitos, vaidinimai, eglutės vaikams. Be to, šiuose namuose gyveno klebonas K. Čibiras, kunigai Vincentas Taškūnas, Edmundas Basys ir Kazimieras Pukėnas, arkivyskupas Mečislovas Reinys. Čia laikė pamaldas kunigai Pr.Bieliauskas, S.Valiukėnas

Gyveno taip pat vienintelės lietuviškos mokyklos Vilniuje vedėjas B. Suduikis, kuris vienu metu dar ir vargoninkavo šioje bažnyčioje. Be to, čia vargoninkavo Julius Sinius, prieš karą ir grįžęs iš Sibiro tremties.

Čia buvo žurnalo „Vilniaus aušra“ redakcija.

6. **Vytauto Didžiojo gimnazija** - Adomo Jakšto g. 9 (Dąbrowskiego 5) - Konstantino

Stašio namai. Yra lenta gimnazijai, K. Stašui. Čia buvo „Vilniaus rytojas“, „Jaunimo draugo“ redakcijos. 1905 m. salėje buvo surengtas pirmasis viešas lietuvių vakaras, vaidinta „Amerika pirtyje“, vėliau vyko lietuvių renginiai, gimnazijos vakarai, „Vaidilos“ spektakliai. Čia gyveno K. Stašys, advokatas Antanas Juknevičius.

7. **Švietimo draugija „Kultūra“** – įsteigta 1927 m. - V. Alseikienė, St. Matjošaitis, Br. Untulis, vėliau – A. Krutulys, J. Latvys, V. Čepulytė, A. Andriejauskas, I. Čaglys.

Plėtė švietimo ir kultūros darbą, šelpė besimokantį jaunimą, steigė bendro lavinimosi ir specialiąsias mokyklas, organizavo kursus, liaudies universitetus, bibliotekas, skaityklas, muziejus, rengė parodas, konkursus, vakarus, koncertus, teatrus, leido knygas, laikaščius ir kt., laikė prieglaudą, bendrabučius, vasaros kolonijas. Turėjo 4 mokyklas, 4 skaityklas ir 6 skyrius. Buveinės:

Uosto g. 9 - 1927-1929 m.;

Vilniaus 28 – 1929-1932 m.

Šv. Onos 2 – 1932-1935 m.

Zigmanto 4 - 1935 m.

Draugija turėjo savo namus Gailestingųjų seserų g. 9. .

8. **Kun. Konstantino Stašio namai** - Literatų g. 11 - 1923-1933 m. - berniukų bendrabutis „Žiburėlis“, nuo 1933 m. – studentų bursos. Čia yra Lietuvių labdarybės draugijos stalių dirbtuvė., kun. K. Stašio bendrabutis Filaretų g. 17-1922 m.

9. **“Rūtos” draugija - Gedimino pr. 22** (buv. A. Mickevičiaus g. 22) 1909-1915 m. turėjo salę, rengė vakarus, koncertus, paskaitas, kitas pramogas, buvo laikraščių ir knygų skaitykla. Ji veikė iki I Pasaulinio karo.

10. **Vilniaus teatras „Vaidila“ - 1941 paskiriamos žydų teatro patalpos** - Arklių g. 5. 1939 m. prašo patalpų, 1940 m. prašo patalpų, Vilniaus 38, 1944 m. persikelia į Vilniaus 38 - 1945 m. perleidžia rusų teatrui, nes prijungia prie Vilniaus Dramos teatro
Juozas Kanopka - aktorius, dramaturgas su kitais sukūrė Vilniaus lietuvių studentų dramos sekciją.

Antanas Krutulys - VDG mokytojas - muzikas, „Ryto“ mokytojų seminarijos dėstytojas, steigė lietuviškas mokyklas, prieglaudas, chorus. Platino lietuvišką spaudą, VDG choro dirigentas. Baigė kursus, dirbo felčeriu. LDNKŠ, narys, vadovavo Vilniaus lietuvių poliklinikos ūkinei daliai, buvo Vilniaus lietuvių artistų mėgėjų teatro vadovas.

Mykolė Krinickaitė-Astaškienė - teatro aktorė ir režisierė, 1941–1944 m. vadovavo teatro lėlių trupei, režisavo jos spektaklius.

11. **Žvėrynas.** Tikrai vertėtų surasti vietą senųjų vilniečių lietuvių pagerbimui – atminimo lentų nepakabinsime ant kas antro namo.

Čia gyveno itin daug vilniečių lietuvių: Meilės Matjošaitytės ir Kazimiero Lukšos šeima, Aldonos Liobytės ir Vytauto Paškevičiaus šeima, Emilijos Liobytės ir Jono Vilučio šeima, Aleksandro Karužos ir Sofijos Murauskaitės šeima, Prano Norkūno ir Marijos Žilytės šeima, Teklės Ramanauskienės šeima, Vinco Martinkėno ir Elzės Čerlionytės šeima, Mykolo Čibiro ir Marijos Šimanskaitės šeima, Pauliaus Eidukonio ir Nastės Kvietinytės šeima, Vinco Makariūno ir Pranės Anusevičiūtės šeima, Ričardo Pleskačiausko Pleskaičio ir Viktorijos Jovaraitės šeima, Vaclovo Kosciuškos šeima, Motiejaus Kraužlio ir Barboros Gaidelytės šeima, Rapolo Mackonio šeima, Juozo Budėno ir Eugenijos Karužaitės šeima, Janutėnų šeima, Albino Žukausko šeima, Veronika Čibiraitė, Liudo Giros šeima, Irenos Cicėnaitės Juodelienės šeima, Vladas Jurkūnas, Stasės Mičelytės šeima, Sofijos Miciūnienės šeima, Antano Pangonio ir Stanislavos Astaškaitės šeima, Adolfo Razuko ir Marijos Svetlikauskaitės šeima, Vladimiro Sakavičiaus Sako šeima, Vytauto Saunorio ir Aldonos Drūtaitės šeima, Algimanto Saunorio šeima, Antano Skabo ir Bronės Budėnaitės šeima, Juozo ir Jadvygos Skliutų šeima, Marcelino Šikšnio ir Liucijos Paškevičiūtės šeima, Jono Kruopo ir Elenos Šikšnytės šeima, Prano Stasionio ir Julijos Šimaitės šeima, Saladkų šeima ir dar kiti.

10 LENTŲ

12. **Būtų tikslinga parengti monografiją arba enciklopedinį žodyną apie senųjų vilniečių fenomeną, apie jų ištikimybę Vilniui, apie tikrąjį tylųjį jų patriotizmą. Tai – karta, gimusi pirmąjį dešimtmetį po spaudos atgavimo, tai karta, sugriovusi Lenkijos planus galutinai sulenkinti Vilniaus kraštą.**

Dar tarybianiais laikais apie senuosius vilniečius buvo kalbama su pagarba. Niekas jų nepadarė karjeros, nebuvo jų tarpe garsių menininkų, tačiau visi aplinkiniai jautė jėgą, sklindančią nuo jų.

Visi žinojo kažką, bet turbūt niekas nebūtų pasakęs, už ką buvo gerbiami senieji vilniečiai. Jie dirbo savo idėjai nesigarsindami, labai sunkiomis sąlygomis visą gyvenimą – daug kas nė nesulaukė Lietuvos nepriklausomybės.

Iš Vilniaus jie išvykdavo tik valdžios ištremti - patys buvo prisirišę prie savo gimtosios žemės, giminės ir šeimos. Tai – tikras pavyzdys šiandieninei kartai, kai dėl pinigų paliekama toji žemė, seni tėvai ir net vaikai.]

Tyriant reikia palyginti, kokią įtaką Lietuvos laivės kely visuomenės mentalitetui turėjo tarybinė ideologija, reikia iširti, kodėl senųjų vilniečių nepalenkė nei viena iš kelių jų išgyventų okupacijų.

Šiandien ypatingai svarbu rašyti apie senųjų vilniečių tolerantiškumą daugiataučiam Vilniuje. Jie buvo labiausiai norėta sulenkinti neskaitlinga tautinė mažuma, nes gi istorija šaukia apie tai, kad Vilnius visada priklausė lietuviams.

Ir ne visi jie realizavo savo svajones, nes ne visi turėjo galimybę išeiti gerus mokslus, ne visi galėjo dirbti mėgiamą darbą - paaukoję savo patriotinį jausmą, gal būtų pasiekę daugiau. Tačiau jie sulaukė Vilniaus.

VISI jie dirbo tai, kas Vilniui buvo svarbiausia. Dauguma išsilavinusių vilniečių lietuvių tapo laikraščių redaktoriais, rašė knygas, pjeses, poeziją, rengė vadovėlius mokykloms, vaidino spektakliuose.

Šimtai ėjo į kaimus, steigė lietuviškas mokyklas – gauti leidimą tokiai mokyklai steigti buvo sudėtinga; kaip taisyklė, ta mokykla buvo neužilgo uždaroma.

Didžiausia pagarba Vilniaus krašto mokytojams.

Gražinus Vilnių Lietuvai, čia plūsterėjus lietuviams iš visos Lietuvos, Vilniaus lietuviai buvo nustumti į pakraščius – tai lėmė jų tolerantiškumas, mokėjimas pasitraukti, prisitaikyti nepalankiomis sąlygomis, neturėjimas poreikio veržtis į postus. Tačiau savo lietuvišką misiją jie vykdė iki gyvenimo pabaigos. Jie po savęs paliko kartą, o gal ir ne vieną kartą, suprantančią nuolatinio lietuviybės gaivinimo reikšmę, senųjų vilniečių sulydytas lietuviškumas nuo gimimo buvo įdiegtas jų palikuonims. Senieji vilniečiai visada gyveno kieno nors okupuotame Vilniuje, dar blogesnėmis sąlygomis negu dabartinė karta, ir jie turėjo mokėti išlaikyti savo idėją, turėjo mokėti jai dirbti.

Ir išlaikė, ir dirbo.

ASMENYBĖS

13. **Marcelė Kubiliūtė** – dirbo nuo 1922 Užsienio reiklų ministerijoje Kaune, gyveno Labdarybės draugijos Aušros vartų mergaičių bendrabuty buv. **Aušros vartų g. 14** (buv. 12), kuriame gyveno M. Kubiliūtė. 1920-22 m. **Labdarių g. 2**. 1940 m. Jakšto g. 5a name?? 1944 m. suėmė. Po tremčių dirbo MA Istorijos skyriuje, gyveno pas Giriene Maloniojoj g. 17. Žvėryne. 1956 m. dirbo vaikų ligoninėj Vytauto g., dar gyveno pas St. Čepulį 2 mėn. Cvirkos g. Mirė Tauragėje.

14. **Marija Karužaitė** Horodničienė - gydytoja oftalmologė, mokslų dr., VU dėstytoja, nusipelnusi gydytoja, Raudonojo kryž. ligoninės akių sk. vedėja, gelbėjo žydus.

Henrikas Horodničius - gamtos filosofijos mokslų daktaras, fizikos ir matematikos mokslų kandidatas. VU profesorius, ilgametis Fizikos-matematikos fak. dekanas, nusipelnęs dėstytojas. **Sierakausko g. 17-5**

15. **Dailininkas Vytautas Kairiūkštis**, paminint jo tėvą mokytoją Juozą Kairiūkštį, motiną – poetę ir vertėją Juliją Vichert-Kairiūkštienę, žymias asmenybes brolius, seseris. Jo studija **Pamėnkalnio 40** 1931 m. (Medicinos bankas)

16. **Vytautas Legeika** – gydytojas, nuo 1936 m. buvo Sanitarinės draugijos poliklinikos ir ligoninės vadovas, įvairių draugijų valdybų narys. Gyveno **Kaštonų g 3**, 1946 m. repatrijavo į Lenkiją. Pirklių namai – Gedimino pr. 33, vila Sierakausko g.

17. **Domicelė Graužinytė Palevičienė** - knygnėšė, visuomenės veikėja, jos sūnus **Leonardas Palevičius** - agronomas, motociklininkas, Pr. Žižmaro bendražygis, buvęs Vilniaus burmistro pavaduotojas, 1948 m. žuvo Šilutės lagery, duktė **Elvyra Palevičiūtė Čibirienė** – pianistė, visuomenės veikėja - **Daugėlišio 21**

18. **Emilija Jasmontaitė Vileišienė** - LDNKS viena kūrėjų ir komiteto narių, Vilniaus lietuvaičių tarnaičių Šv. Mikalojaus bendrijos kūrėja, Aušros vartų mergaičių bendrabučio vedėja ir **Antanas Vileišis** - drauge su P. Matulioniu ir generolu Augustinu Paškevičium - pirmosios lietuviškos mokyklos steigėjai - dabar **Gedimino pr. 29** (Zemaitės skveras. Dabar numerio nėra).

6 LENTOS

19. PASIŪLYTI VILNIAUS KURIJAI ANT ŠV. MIKALOJAUS PARAPIJOS PASTATO (ČIA TARPUKARIU BUVO KURIJOS PASTATAS) ĮRENGTI ATMINIMO LENTĄ LIETUVYBEI NUSIPELNIUSIEMS VILNIAUS KUNIGAMS

KUNIGAI

1. **Vladas Jezukevičius** - kunigas, blaivybės propaguotojas, „Aušros“ leidėjas, LMD valdybos narys, LDNKS steigėjas.

2. **Juozas Kukta** - kunigas, Kaišiadorių vyskupas, mokytojas, lietuvybės puoselėtojas, buvo Didžiajame Vilniaus seime, d-jos „Rytas“ narys, LDKNS narys.

3. **Vincentas Legus** - kunigas, teologijos daktaras, išlaikė prieglaudą, kovojo už lietuvybę bažnyčioje.

4. **Ambraziejus Jakavonis** - kunigas, lietuvių visuomenės veikėjas, lietuvybės puoselėtojas Vilniaus krašte. Armijos Krajovos nukankintas. A. Jakavonis įrašytas į 2000 m. popiežiaus Jono Pauliaus II paskelbtą Bažnyčios kankinių sąrašą – martirologiją

5. **Jonas Skruodys** - „Vilniaus kunigų seminarijos profesorius ir lietuviškų Vilnijos mokyklų pedagogas kunigas Jonas Skruodys (1882-1935) priklausė tai Vilniaus krašto inteligentų plejadai, kurie trečią ar ketvirtą XX a. dešimtmetį, dirbdami Lenkijos okupuotame Vilnijos krašte, visomis išgalėmis rūpinosi

lietuvių puoselėjimu, lietuvių dvasinių šaknų saugojimu, kūrė visuomenines draugijas lietuvių švietimui ir kultūrai puoselėti, leido lietuvišką spaudą, steigė mokyklas, bibliotekas ir skaityklas, priešinosi okupacinės valdžios pastangoms nutautinti Vilnijos lietuvius“ (Bronius Deksnys).

6. **Juozas Stankevičius** – Dalyvavo 1917 m. lietuvių Vilniaus konferencijoje ir buvo išrinktas į Lietuvos Tarybą. Visą likusį gyvenimą praleido Vilniuje, aktyviai įsitraukė į miesto lietuvių kultūrinį gyvenimą: prisidėjo atgaivinant lairaščio „Aušra“ leidimą, pats leido ir redagavo savaitraštį „Nasza ziemia“, dėstė lietuvių mokytojų seminarijoje bei Vytauto Didžiojo gimnazijoje. Lietuviškos spaudos – „Tėvynės sargas“, „Vilniaus žinios“, „Šaltinis“, „Vadovas“ – bendradarbis.

7. **Julijonas Steponavičius**. Vikaraudamas Rodūnėje, buvo lenkų valdžios persekiojamas, nes gynė lietuvių teises. Atsisakęs paklusti LTSR partinių organizacijų reikalavimams uždrausti kunigams katekizuoti vaikus, rengti rekolekcijas, atlaidus, jaunimui dalyvauti bažnytinėje veikloje (patarnauti šv. Mišiose, dalyvauti procesijose, chore), šventinti į kunigus tris įtariamus bendradarbiavimu su KGB seminarijos klierikus, taip pat už veiklesnių kunigų rėmimą Nepaklūsęs uždrausti jaunimui dalyvauti religinėje veikloje, 1961 m. sausio 18 dieną, Religijos reikalų tarybos įgaliotinio J. Rugienio reikalavimu vyskupas J. Steponavičius buvo nušalintas nuo vyskupo pareigų ir ištremtas į Žagarę.

1999 m. apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro didžiuoju kryžiumi.

8. **Vincentas Taškūnas** - Vilniaus lietuvių katalikų visuomeninis gyvenimas XX a. 3-4 dešimtmečiuose daugiausia telkėsi apie vienintelę mieste lietuvišką Šv. Mikalojaus bažnyčią bei prie jos buvusią salę ir Vytauto Didžiojo gimnaziją. Renginiuose dažnai dalyvaudavo žinomi lietuvių muzikai Julius Sinius, Konstantinas Galkauskas, Antanas Krutulys.

Už lietuviškai patriotišką veiklą V. Taškūnas kelis kartus trauktas lenkų teismo atsakomybėn, o 1927 m. spalio mėnesį buvo uždarytas į Lukiškes; kartu už grotu pateko tuo metu Vilnijoje gerai žinomi kunigai Nikodemus Raštutis, Petras Kraujalis, Jonas Karvelis, Pranciškus Bieliauskas, Ambraziejus Jakavonis, Vincas Bobinas ir dar keli lietuvių veikėjai pasauliečiai.

Gerai suprasdamas spaudos vaidmenį ideologinėje kovoje, 1932 m. spalio mėn. V. Taškūnas pradėjo leisti ir redaguoti katalikišką leidinį „Vilniaus aušra“.

V. Taškūnas bendradarbiavo kituose Vilniaus lietuvių leidiniuose: „Kelias“, „Jaunimo draugas“, „Vilniaus rytojus“, rašinėjo į Nepriklausomoje Lietuvoje ėjusią spaudą: į „Mūsų laikraštį“ ir „Draugiją“ Kaune, į „Šaltinį“ Marijampolėje.

9. **Antanas Viskantas** - Jau prieš I pasaulinį karą dalyvavo Vilniaus lietuvių veikloje. 1906 m. buvo tarp delegatų pas Vilniaus apskrities mokyklų kuratorių, Vilniaus Lietuvių Šelpimosi Draugijai organizuojant pirmąją Vilniaus lietuvių dviklasę mokyklą. Jis taip pat buvo minėtosios mokyklos programos komisijos narys. Po karo vyskupo J. Matulaičio pakviestas Vilniaus kurijoje notaro pareigoms. Kurijoje dirbdamas R. Jalbrzykowskio laikais pateikė daug istorinės

dokumentuotos medžiagos A. Juknevičiaus studijai apie lietuvių bažnytinę padėtį Vilniaus krašte. Kun. Viskantas buvo vienas iš organizatorių ir steigėjų Vilniaus lietuvių Šv. Kazimiero jaunimui auklėti ir globoti draugijos, įsteigtos Vilniuje 1925

m. Jis buvo pirmasis ir ilgametis centro valdybos pirmininkas, daug dirbęs minėtos draugijos skyrių organizavime Vilniaus ir Suvalkų kraštuose. Didžiai reikšmingas Vilniaus kraštui buvo šis darbas, padėjęs sulaikyti priaugančias kartas nuo sulenkinimo ir daug prisidėjęs prie Vilniaus krašto kaimo švietimo bei jo kultūrinimo. Kun. Viskantas buvo vienas iš iniciatorių ir steigėjų (pasirašęs įstatus) 1932 m. įsteigtos Vilniuje Lietuvių Meno ir Literatūros Draugijos. Šiai draugijai pirmininkaudamas iki 1939 m., kada lenkų valdžia ją uždarė, daug veikė organizuodamas meno bei literatūros 328 MŪSŲ MIRUSIEJI vakarus, koncertus, vaidinimus. Kai kitoms Vilniaus krašto lietuvių organizacijoms buvo draudžiami

bet kokie kultūriniai parengimai, kun. A. Viskanto sumanumo ir asmeninių ryšių su įtakingais valdžios žmonėmis dėka Meno ir Literatūros Draugijos vardu būdavo gaunami leidimai vaidinimams ir kitokiems kultūriniam vakarams ne tikai Vilniuje, bet visame Vilniaus krašte. Pavyzdžiui, tikai 1938-1939 m. surengta 34 vakarai. Anais lenkų priespaudos metais tai buvo ne tikai svarbus lietuvių kultūros ugdymo darbas, bet ir lietuvių tautinės rezistencijos reikalas Vilniaus krašte. Daug nusipelnęs kun. A. Viskantas yra ir Lietuvių Mokslo Draugijai. Buvo vienas iš jos organizatorių ir steigėjų, ilgametis valdybos narys ir 1933-1938 draugijos pirmininkas. Kun. A. Viskanto pastangomis buvo suinventarizuotas ir sutvarkytas draugijos turtas.

10. **Pranas Bieliauskas** – kunigas. 1914 m. Lietuvių draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpti vienas steigėjų, jos Centrinio komiteto reikalų vedėjas. Dalyvavo Laikinojo Vilniaus lietuvių komiteto veikloje, rūpinosi labdara. 1927 m. lenkų valdžios suimtas, kalintas. 1940–1944 m. Aušros vartų koplyčios klebonas, vėliau Druskininkų Ratnyčios bažnyčios klebonas. Nuo 1947 m. Valkininkų bažnyčios klebonas. Sovietinės okupacijos metais persekiotas sovietinio saugumo. Palaidotas Valkininkų bažnyčios šventoriuje.

1915–1957 m. Vilniaus krašte rinko tautosaką ir etnografinę medžiagą. Užrašė daugiau kaip 3000 dainų su melodijomis, pasakų, smulkiosios tautosakos. 1936 m. sudarė ir išleido rinkinį „Varguolių dainos“. Išlikę jo dienoraščiai. Įvairiuose leidiniuose, kuriuose rašoma

apie žymų XX a. Vilniaus kunigą Praną Bieliauską, esama klaidų ir netikslumų bei likusių neaiškumų.

11. **Jurgis Matulevičius** – 1918 m. gruodžio 1 d. Kaune konsekruotas vyskupu ir paskirtasaldyti Vilniaus vyskupiją. Sunkus, skausmingas, dvasiškai bei fiziškai įtemptas ganytojavimas 1918–1925 m. tautiniu bei konfersiniu požiūriu margoje Vilniaus vyskupijoje bei permainingi santykiai su lenkiška krašto administracija ir šalies valdžia;

Nevienareikšmiai santykiai su Lietuvos valdžia, dvasininkija ir sudėtingas Lietuvos bažnytinės provincijos kūrimas 1925–1926 m. Kaune.

Į Vilniaus vyskupo postą J. Matulaitis-Matulevičius buvo paskirtas daugiausia Lietuvos Valstybės Tarybos, Žemaičių vyskupo Pranciškaus Karevičiaus, Šventojo Sosto nuncijaus Vokietijoje (Miunchene) Eugenio Pacellio bei Vokietijos katalikų centro partijos lyderio ir Reichstago nario Matthiaso Erzbergerio bendromis, energingomis pastangomis.

Lenkijos valdžiai spaudžiant, 1925m. atsisakė pareigų, popiežiaus Pijaus XI paskirtas arkivyskupu bei Lietuvos Apaštališkuoju Vizitatoriumi.

1925 m. gruodžio viduryje atvykęs į Lietuvą arkivyskupas J. Matulaitis-Matulevičius situaciją rado apgailėtina ir itin painią. Anot J. Matulaičio-Matulevičiaus, kai kurie lietuvių dvasininkai palengva „taip įsitraukė į pasaulietinę veiklą, kad užmiršo savo luomo išpareigojimus ir netgi pačią Bažnyčią“

Dauguma faktų, liudijimų bei tyrinėjimų eigoje išryškėjusių aplinkybių leidžia daryti išvadą, kad Lietuvos bažnytinės provincijos kūrimo istorijoje arkivyskupas J. Matulaitis-Matulevičius buvo svarbiausias ir pagrindinis proceso vadovas.

12. Bonaventūras Vincas Zajančiauskas - kunigas, pranciškonas, pedagogas. Po I pasaulinio karo 1919-1930 m. mokytojavo Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijoje. Lenkams uždarius šią seminariją, 1930-1934 m. mokytojavo Švenčionių lietuvių gimnazijoje. Šiose aukštesniosiose mokyklose jis dėstė tikybą, lotynų kalbą, lietuvių kalbą ir literatūrą.

Kai kada buvo kviečiamas Vilniaus universiteto svečio teisėmis skaityti paskaitų apie lietuvių literatūrą.

1926-1927 m. Vilniuje redagavo savaitraštį „Kelias“. Be religinių vadovėlių, parašė lenkams skirtą „Lietuvių kalbos gramatiką“ (1918 m.), brošiūrą iš lietuvių kalbos sintaksės „Periodai lietuvių kalboje“ (1923 m.) ir kompiliatyvinio pobūdžio „Lietuvių literatūros vadovėlį“ (1924 m.), kuris buvo kelerius metus vartojamas Lietuvos vidurinėse mokyklose. Lenkų šešiatomei „Didžiajai visuotinei literatūrai“ (1932-1933 m.) parašė skyrių apie lietuvių literatūrą. Yra bendradarbiavęs „Aušroje“ (Vilniaus), „Ateityje“, „Draugijoje“, „Viltyje“, „Naujojoje

Romuvoje“. II pasaulinio karo metu proza išvertė visą Dantės „Dieviškąją komediją“ (rankraštis liko Lietuvoje).

1923 m. buvo Laikinojo Vilniaus lietuvių komiteto pirmininkas, tų pat metų rugsėjo 4 d. kartu su D. Alseika paruošė Varšuvos vyriausybei memorandumą, kur išdėstė lenkų daromas lietuviams neteisybes. 1926-1929 m. dalyvavo Šveicarijoje tautinių mažumų suvažiavimuose.

13. Stanislovas Valiukėnas – kunigas, politinis kalinys, 1987 rugpjūčio 23 d. mitinge prie A. Mickevičiaus paminklo turėjęs pasmerkti Molotovo-Ribentropo pakto protokolus, nebaigęs mišių, susmuko prie altoriaus.

14. Nikodemus Raštutis – kunigas, Vilniaus krašto veikėjas, daug nuveikęs platinant lietuvių pasirašo esąs mokytojas, dirbo „Ryto“ draugijos valdyboje, redagavo literatūros, mokslo ir politikos mėnesinį laikraštį.

15. **Mečislovas Reinys** - katalikų dvasininkas, arkivyskupas, teologijos ir filosofijos profesorius, diplomatas, politikas, Lietuvos užsienio reikalų ministras, SSRS politinis kalinys, kankinys.

1 LENTA

20. **RAŠYTOJAI – ATSKIROS LENTOS**

1. **Albinas Žukauskas Liubarto g. 14.**
2. **Ona Miciūtė Antakalnio g. 38.**
3. **Rapolas Mackonis, B. Mackonytė - Traidenio g. Nr. 22**

3 LENTOS

21. **TEISININKAI –ATSKIROS LENTOS**

1. **Tadas Vrublevskis – Vrublevskių biblioteka Žygimantų g. 1.** Kai Vilnius ir Vilniaus kraštas buvo prijungtas prie Lenkijos, išliko nuskriaustųjų lietuvių gynėjas, palaikė juos daugelyje teisminių bylų. Kaip didis humanistas ir labai teisingas žmogus, jis pelnė visų Vilniuje gyvenančių tautų – lietuvių, žydų, rusų, baltarusių ir lenkų pagarbą.

1922 m. vienbalsiai buvo priimtas Lietuvių mokslo draugijos garbės nariu. Draugijoje, taip pat ir jos organizuotuose aukštuosiuose mokslo kursuose skaitydavo paskaitas iš Vilniaus ir Lietuvos istorijos.

Dar 1912 m., siekdamas Vilniuje įkurti viešąją biblioteką, buvo įsteigęs Eustachijaus ir Emilijos Vrublevskių bibliotekos draugiją, kuri po 10 metų buvo pertvarkyta į

Vrublevskių mokslinės pagalbos draugiją. 1925 m. sutiko didžiausią viso gyvenimo turtą – bibliotekos rinkinius – perduoti Vilniaus miesto globai. Tačiau iškėlė ypatingą sąlygą – ši biblioteka jokiais aplinkybėmis neturi būti išvežta ar išblaškyta.

2. **Antanas Juknevičius - A. Jakšto g. 9** - teisininkas, advokatas, žurnalo “Jaunimo draugas“ redaktorius, lietuvių studentų sąjungos įkūrėjas, pirmininkas, VLLK narys. Visuomenės veikėjas Vilniuje ir JAV.

2 LENTOS

22. **ŽURNALISTAI-REDAKTORIAI – VIENA LENTA A. JAKŠTO G. 9**

1. Vincas Martinkėnas - mokytojas
2. Silvestras Urbonas - žurnalistas
3. Motiejus Kraužlys - agronomas
4. Jonas Jonynas - agronomas
5. Augustinas Burokas - žurnalistas
6. Antanas Juknevičius – advokatas

7. Vincas Žilėnas - istorikas
 8. Vincas Budrevičius - mokytojas
 9. Jonas Latvys - agronomas
 10. Juozas Maceika – muziejininkas;
 11. Mykolas Čibiras – agronomas.
-

KLAUSIMAI:

1. Kunigas Aleksandras Dambrauskas – Adomas Jakštas visai nesusijęs su Vilniumi.

Lenkų laikais ši gatvė vadinosi lenkų legionieriaus Italijoje Jano Henriko Dombrovskio (Dąbrowskiego) vardu - po karo kažkodėl pavadinta A. Dambrauskio-Jakšto vardu.

Vilnietis žurnalistas Jeronimas Cicėnas savo knygoje „Vilnius tarp audrų“ stebisi:

Vilniaus lietuvių žurnalistų iniciatyva jau lapkričio pradžioje buvo padarytas žingsnis į Vilniaus klubą. Tai ne noras skirtis ar kuo didžiuliu, bet gyvas sritinis (o gal sostinės?) reikalas. Toks klubas turėjo visišką raciją. Tai ir organizavimosi metu buvo senojo Vilniaus balsas, tegu ir patariamasis. Imta ruošti sostinės gatvių vardyną. Iš 489 gatvių pavadinimų pakeisti 146, bet neatkreipta dėmesio į vietos troškimus ir reikalavimus. Ne be pagrindo R. M. užsiieškojo šių veikėjų gatvių: Em. Vileišienės, kun. I. Saporos, kun. J. Burbos, kun. Ambraziejaus, G. Landsbergio-Žemkalnio, Davainio-Silvestraičio, kun. S. Gimžausko, kun. Bakšio ir kitų veikėjų. Jis, be kita ko, rašė: „Dąbrowskio g-vė pavadinta Jakšto vardu, nors šis žmogus visą amžių nemėgo Vilniaus, tuo tarpu kun. P. Kraujalis pamirštas. Aplenktas ir dr. D. Alseika. Kur yra Liudviko Abramavičiaus g-vė?“ R. M. piktinosi, kad viešųjų namų gatvė (Raiski zaulek) kažkas naskvrė Ks. Vanagėlini.

2. Ar bus A. Krutulio parkas Jeruzalėje? Arba jam reikalinga lenta jo sodyboje arba vienoje iš jo įsteigtų organizacijų?

3. K. Stašio parko Valakampiuose klausimas.

4. Senųjų vilniečių vardais pavadintos sodų gatvelės Naujojoje Vilnioje; jos viasada liks takeliais tarp sodų sklypų. Ar tai pakankama pagarba senųjų vilniečių kartai? Pvz. trijų profesorių Biržiškų gatvė soduose?

5. Kodėl Vilniaus paminklinėse teritorijose steigiami nūdienos aktualijas atspinduntys ženklai? Senamiesčiams turime daugybę niekaip nepaminėtų savo istorijos reiškinių ir nusipelnusių asmenybių.

- Žvėryne - Džocharo Dudajevo skveras,
- Žvėryne - Tbilisio skveras,

• **Vilniaus senamiestyje - Lecho Kačinskio gatvė?**

Yra nauji miesto rajonai – ten daug bevardžių aikščių, ten ir turi būti šiuolaikinių aktualijų ženklai.

6. Vilniuje reikalinga atminimo lenta Jurgiui Karnavičiui Sodų g. 15.

Kunigas Pranas Bieliauskas savo dienoraštyje rašė:

1921.VIII.12. O, Vilniau, kiek dėl tavęs naktų nemiegota, kiek ašarų išlieta, kiek jaunų vyrų gyvybę dėl tavęs padėjo! Į tave mūsų akys pražiūrėtos, rankos ištiestos su malda širdy. Kas skausmo širdies neturėjo dėl kovų už Vilnių, tas menkas lietuvis!

Vilniečių ainių klubo narės: Jūratė Burokaitė,

Gražina Mareckaitė,

Birutė Čibiraitė Biekšienė